

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

В Україні давно існує поняття спрощеного обліку для малого бізнесу: окремий план рахунків, відомості, реєстри та ін. Але в підприємствах ми можемо побачити, що практика спрощення обліку зовсім не така, як це виглядає з точки зору нормативних документів. Крім того, відбулися значні зміни в інформаційних запитах бізнес-середовища. Власники, менеджери вимагають специфічну інформацію, яка не формується в бухгалтерському обліку згідно зі стандартами, методичними рекомендаціями і т. д. З іншого боку, для складання фінансової та податкової звітності в обліку узагальнюється інформація, яка мало затребувана власниками. Як наслідок, маємо безліч запитів до системи обліку, які не автоматизовано в стандартних програмах, вимагають напівручного формування або ж значних витрат на автоматизацію. Для великих та середніх підприємств це не є проблемою, адже стаття витрат на організацію облікового процесу в них досить суттєва, як і штат бухгалтерії. Що ж до мікропідприємств, як показали наші спостереження, бухгалтерський облік, переважно, ведеться для фінансової та податкової звітності, а не для задоволення потреб власників. Безумовно, управлінський облік є частиною облікової системи будь-якого підприємства. Але чи можуть малі та мікропідприємства забезпечити якість підготовки фінансової звітності, якщо запити до неї лише у контролюючих органів?

Виходом із ситуації може бути спрощення вимог до бухгалтерського обліку для малого бізнесу, які будуть спроможні виконати усі підприємства в умовах обмеженого бухгалтерського штату. Але важливо визначити в чому саме полягає спрощення. Можна виокремити мінімум три варіанти такого

«спрощення»: 1) спрощення в частині застосування елементів методу (наприклад, не вести подвійний запис); 2) спрощення в частині обмеження застосування окремих положень або частин нормативних актів (наприклад, НП(С)БО 25); 3) спрощення шляхом розробки окремої методології та ін.

Наявні нормативні акти в Україні [1], які пропонують третій варіант з окремими регістрами. Він не використовується на практиці, так як не відповідає інформаційним запитам. Однією з причин появи таких регістрів є розходження та неспівпадіння поглядів науки і практики в бухгалтерському обліку. Дослідження Оловукере Джонсона та ін. [2] вказують на існування великого комплексу зверхності між бухгалтерами-вченими і бухгалтерами-практиками. Вважається, що бухгалтери-практики краще обізнані з тим, що відбувається в професії насправді, ніж бухгалтери-вчені, які працюють з теорією. Це призводить до того, що дві групи, які мали б працювати разом над розробкою найкращих практик бухгалтерського обліку, не мають спільних цілей і спільного фокусу [3].

Якщо досліджувати теорію як процес, то можна стверджувати, що теорія є продуктом наукової методології. Але розпочинається вона зі спостереження за явищем, висунення гіпотези про це явище, проведення експериментів, щоб довести або спростувати гіпотезу і формулювання висновку [4]. Е. Хендріксен [5] зазначав: теорія бухгалтерського обліку відноситься до логічного підходу, який складається з набору широких принципів, що забезпечують основу для оцінки практики бухгалтерського обліку та спрямовують розвиток нових процесів. Вивчення теорії бухгалтерського обліку охоплює дослідження історичних витоків бухгалтерських практик, а також те, як ці практики адаптуються й інкорпорується в нормативну базу, що регулює фінансову звітність.

Ми погоджуємось з думкою Онищенко В [6], що натеper бракує досліджень спрямованих на розвиток бухгалтерського обліку на рівні підприємства, без чого методологічні узагальнення в теорії бухгалтерського обліку неможливі. Для проведення таких досліджень важливо відстежувати

зміни в системі бухгалтерського обліку з точки зору бухгалтерів-практиків. Тобто першочерговим завданням є вивчення, яким чином облік у малих підприємствах та підприємствах мікробізнесу «вижив» в умовах постійного ускладнення стандартів, вимог податкового законодавства, численних запитів контролюючих органів з надання інформації, яка в принципі мала б бути відсутня через розміри суб'єкта господарювання і специфіку діяльності.

Лише детальні спостереження, оцінка практики можуть стати основною для розвитку теорії бухгалтерського обліку в напрямку спрощення для малого бізнесу. Вона повинна узгоджуватись з практикою, для забезпечення ефективної фінансової звітності. В наших дослідженнях [7] ми виявили, що теорія обліку в більшій мірі розвивається для великих підприємств, адже пояснює явища і процеси, які не властиві малому бізнесу та не відображаються в його обліковій системі (екологічний, соціальний облік, інтелектуальний капітал, інтегрована звітність і т. д.).

Спрощення обліку в малому бізнесі на практиці в Україні відбулось через низку факторів (обмеженість фінансових та людських ресурсів, відсутність запитів від власників і топ-менеджменту, застосування типових бюджетних рішень автоматизації обліку, специфічні постійні запити від ДПС та ін.). Розробка методології спрощеного обліку для України має розпочинатися зі спостереження за чинним малим та мікробізнесом, висунення гіпотези про причини та напрямки спрощення, систематизації практики з використанням наукових методів, проведення експериментів, щоб довести або спростувати гіпотезу про доцільність функціонування нової спрощеної системи обліку в Україні.

Література

1. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 25 червня 2003 р. № 422. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MF03202?an=2464&ed=2003_06_25

2. Olowookere Johnson, Kolawole Adenle Oluwatimileyin EstherAdenle Oluwatimileyin EstherIjaiya MuhammedAnyanwu Progress Onyekachi. Accounting theory: formulation and diversities in the use of accounting information. *International Journal of Management, Social Sciences, Peace and Conflict Studies (IJMSSPCS)*. 2024. Vol. 7, No. 2. June. P. 29-39.
3. Angus, O.U. Theories of accounting: Evolution & developments, income determination and diversities in use. *Research Journal of Finance and Accounting*. 2014. No. 19 (5). P. 1-16.
4. Kerlinger, F. N. Foundation of behavioural research. New York: Holt, Rinehart and Winston, New York, 1986.
5. Eldon S. Hendriksen, Michael F. Van Breda. Accounting theory, 5 th Edition, Irwin, 1992. 905 p. URL: <https://www.scribd.com/doc/69258445/Accounting-Theory-5th-e-Hendriksen>
6. Онищенко, В., Загорельська, Т., & Маслюк, К. Характеристика системи бухгалтерського обліку на підприємствах. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2023. № 4 (102). С. 35-40. URL: <https://doi.org/10.32782/mer.2023.102.06>
7. Zhurakovska, I., Nuzhna, O., Tluchkevych, N. Trending topics of accounting research: experience of Ukraine. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 4(45). P. 276–284. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3826>